

KAROL KOPCZYŃSKI*

KONSTRUKCJA ŁAŃCUCHA WARTOŚCI W DYREKTYWIE
O ODPOWIEDZIALNOŚCI ZA PRODUKTY WADLIWE —
PORÓWNANIE DYREKTYWY 85/374/EWG
I DYREKTYWY 2024/2853

I. WPROWADZENIE

Rozwój nauki i techniki podniósł standard życia, ale niesie również ze sobą nieznanne wcześniej zagrożenia. Nie ulega przy tym wątpliwości, że powinny istnieć instrumenty prawne pozwalające poszkodowanym na kompensację szkody wywołanej przez produkt wadliwy (ang. *defective product*)¹. Sprawy nie ułatwia stale postępująca fragmentacja procesu produkcyjnego charakterystyczna dla organizacji produkcji w XX i XXI w. W jej następstwie poszczególne etapy procesu produkcyjnego są od siebie fizycznie odseparowane. W ostatnich dziesięcioleciach fragmentacja produkcji osiągnęła rozmiar globalny, a poszczególne etapy procesu produkcyjnego zostały rozlokowane w różnych państwach, tworząc „transgraniczne sieci produkcyjne” (ang. *cross-border production networks*)². Sieci produkcyjne tego typu nazwano w literaturze „globalnymi łańcuchami wartości” (ang. *global value chains*).

Produkcja w globalnych łańcuchach wartości stała się obecnie jednym z „gorących tematów”, a rządy wielu państw na świecie zdecydowały się uregulować ją

* Autor jest absolwentem Wydziału Prawa i Administracji UW oraz aplikantem adwokackim w Izbie Adwokackiej w Warszawie; ORCID: 0000-0003-3474-1520.

¹ W niniejszym opracowaniu używam pojęcia produktu wadliwego w znaczeniu autonomicznym przypisanym mu przez prawo oraz *acquis* UE, tj. produktu niezapewniającego bezpieczeństwa, którego końcowy odbiorca ma prawo oczekiwać, biorąc pod uwagę w szczególności sposób jego użycia; zob. np. L. Bosek: *Perspektywy rozwoju odpowiedzialności cywilnej za inteligentne roboty*, Forum Prawnicze 2019, nr 2, s. 8.

² G. Gereffi, J. Humprey, T. Sturgeon: *The Governance of Global Value Chains*, Review of International Political Economy 2005, nr 1, s. 79–80.

za pomocą legislacji. W prawodawstwie Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej problem ten regulowała dyrektywa z dnia 25 lipca 1985 r. w sprawie zbliżenia przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych Państw Członkowskich dotyczących odpowiedzialności za produkty wadliwe (**dyrektywa 85/374/EWG**)³. Można ją traktować jako próbę konceptualizacji łańcucha wartości, choć nie tyle w skali globalnej, co w kontekście unijnego rynku wewnętrznego. Centralnym osiągnięciem tej dyrektywy było wprowadzenie więzi prawnej (bez istnienia zobowiązania kontraktowego) między aktorami łańcucha wartości zaangażowanymi w produkcję produktu wadliwego a jego końcowym odbiorcą, u którego wystąpiła szkoda spowodowana tym produktem — na podstawie odpowiedzialności na zasadzie ryzyka. Podstawowym założeniem reżimu odpowiedzialności za produkt był i jest tzw. kaskadowy model odpowiedzialności (ang. *cascade liability model*), według którego odpowiedzialność poszczególnych aktorów w łańcuchu wartości została zróżnicowana, tj. prawodawca określa kolejność, według której osoba poszkodowana powinna szukać osoby odpowiedzialnej za szkodę spowodowaną produktem wadliwym. W innym przypadku obciążenie każdego aktora lub dostawcy uczestniczącego w łańcuchu wartości równorzędną odpowiedzialnością prowadziłoby do znacznego podrożenia produktów w wyniku konieczności ubezpieczenia się przez każdego z nich od odpowiedzialności cywilnej za produkt wadliwy⁴.

Współczesny świat znacząco się jednak różni od realiów z lat 80. XX w., a społeczeństwo mierzy się z nowymi wyzwaniem, takimi jak na przykład cyfryzacja, sztuczna inteligencja, cyberbezpieczeństwo itp. Zjawiska te skłoniły Komisję Europejską do oceny dotychczasowych zasad i zaproponowania nowej dyrektywy o odpowiedzialności za produkty wadliwe, adekwatnej do obecnych realiów. Propozycja Komisji Europejskiej była procedowana przez Radę UE i Parlament Europejski, a następnie uchwalona i z dniem 8 grudnia 2024 r. zastąpiła dotychczas obowiązującą dyrektywę (**dyrektywa 2024/2853**)⁵.

Celem niniejszego artykułu jest ustalenie kręgu podmiotów łańcucha wartości odpowiedzialnych za produkt wadliwy według dyrektywy 2024/2853. Pierwszym krokiem ku temu jest odpowiedź na pytanie, czy istnieją łańcuchy produkcyjne, które nie zostały w pełni objęte starą dyrektywą 85/374/EWG. W tym kontekście stawiam hipotezę, że reżim odpowiedzialności za produkty wadliwe ustanowiony w dyrektywie 85/374/EWG był niezupełny z dwóch powodów. Po pierwsze, dyrektywa 85/374/EWG nie nakładała odpowiedzialności na niektórych istotnych uczestników łańcucha wartości za wprowadzone do obrotu cyfrowe produkty wadliwe.

³ Dyrektywa Rady 85/374/EWG z dnia 25 lipca 1985 r. w sprawie zbliżenia przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych Państw Członkowskich dotyczących odpowiedzialności za produkty wadliwe (Dz. Urz. UE L 210 z 7.08.1985 r., s. 29–33).

⁴ Wyrok ETS z dnia 10 stycznia 2006 r., C-402/03, *Skov Aeg*, ECLI:EU:C:2006:6, akapit 28.

⁵ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/2853 z dnia 23 października 2024 r. w sprawie odpowiedzialności za produkty wadliwe i uchyleniu dyrektywy Rady 85/374/EWG (Dz. Urz. UE L 2853 z 18.11.2024 r.).

Było to spowodowane przyjętą w tej dyrektywie definicją produktu. Po drugie, dyrektywa 85/374/EWG okazała się nieprzystająca do panującej obecnie ery gospodarki platform (ang. *platform economy*). O ile prawodawca w 1985 r. dał odpowiedź na rozpoczynającą się u schyłku XX w. epokę globalnych łańcuchów wartości, to jednak nie przewidział on (a nawet nie mógł przewidzieć), że upowszechnienie Internetu umożliwi powstanie i rozkwit w XXI w. nowych kanałów komunikacyjnych, jakimi są platformy internetowe. Zasadniczym pytaniem badawczym jest, czy zaproponowana w dyrektywie 2024/2853 alokacja ryzyka pomiędzy poszczególnych aktorów łańcucha wartości (kluczowa z uwagi na model odpowiedzialności kaskadowej) skutecznie odpowiedziała na wymienione wyżej problemy. W kontekście postawionych hipotez badawczych uznałem, że właściwe będzie zastosowanie metody porównawczej, tj. porównania zakresu podmiotowego zastosowania dyrektywy 85/374/EWG i dyrektywy 2024/2853.

Struktura artykułu odpowiada przyjętej metodologii badawczej i w każdym z rozdziałów omawiam każdego z wymienionych w dyrektywie 2024/2853 aktorów łańcucha wartości. Przy każdym aktorze omawiam jego pozycję prawną, tj. (i) porównuję, jak wyglądała jego pozycja prawna w dyrektywie 85/374/EWG, a jak jest ona unormowana w dyrektywie 2024/2853, (ii) wskazuję, co się zmieniło i jak wprowadzenie zmiany było uzasadnione, oraz (iii) oceniam zasadność zmiany. Końcowa część tekstu jest podsumowaniem rozważań i oceną, czy nowa dyrektywa odpowiada wyzwaniom świata cyfrowego, a zwłaszcza erze gospodarki platform (ang. *platform economy*).

II. PRODUCENT PRODUKTU WADLIWEGO

W dyrektywie 85/374/EWG producent oznaczał (art. 3 ust. 1 dyrektywy 85/374/EWG):

- a) producenta produktu gotowego,
- b) producenta każdego surowca,
- c) producenta części składowej (o czym szerzej dalej),
- d) każdą osobę, która przedstawia się jako producent, umieszczając swą nazwę, znak handlowy lub inną wyróżniającą cechę na produkcie⁶.

Z lektury przepisu wyraźnie wynika, że celem prawodawcy było objęcie zakresem zastosowania dyrektywy 85/374/EWG zarówno aktywności w łańcuchu wartości „przeprowadzanych wyżej”, takich jak produkcja komponentów (ang.

⁶ Z orzecznictwa TSUE wynika, że przepis ten nie obejmuje tylko osób, które fizycznie umieściły swą nazwę, znak towarowy lub jakiegokolwiek inne oznaczenie odróżniające na produkcie; wystarczy, by nazwa dostawcy lub jego oznaczenie było zbieżne z jednej strony z nazwą producenta, a z drugiej z nazwą, znakiem towarowym lub innym oznaczeniem odróżniającym umieszczonym przez owego producenta na produkcie; zob. wyrok TSUE z dnia 19 grudnia 2024 r., C-157/23, *Ford Italia SpA*, ECLI:EU:C:2024:1045, akapit 46.

upstream) — lit. a, b i c, jak i aktywności następczych do modułu ściśle produkcyjnego (tzw. quasi-producenci)⁷, tj. dystrybucji i marketingu produktu (ang. *downstream*) — lit. d. Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej wyjaśnił, że obarczenie odpowiedzialnością podmiotów, o których mowa w lit. d, jest spowodowane wykorzystaniem przez te osoby ich renomy w celu zwiększenia atrakcyjności produktu w odczuciu konsumentów, co uzasadnia możliwość pociągnięcia ich do odpowiedzialności⁸. A zatem w reżimie wprowadzonym dyrektywą 85/374/EWG założono, że odpowiedzialność mogą ponosić aktorzy łańcucha wartości zaangażowani właściwie na każdym etapie procesu produkcji i dystrybucji produktu wadliwego. Równocześnie w nauce prawa przyjęto, że badanie zakresu definicji producenta w dyrektywie 85/374/EWG powinno się odbywać przy założeniu szerokiej interpretacji tego pojęcia, tak aby osoba poszkodowana mogła zidentyfikować osobę odpowiedzialną⁹. Trybunał również doprecyzował, że powyższe założenie nie może doprowadzić do wskazania nowych podmiotów, niewymienionych w art. 1 i 3 dyrektywy 85/374/EWG¹⁰. W reżimie odpowiedzialności za produkt, jak dotąd, producent zajmował centralną pozycję, a odpowiedzialność innych aktorów łańcucha wartości została ograniczona i dostosowana po rozważeniu funkcji pełnionych przez różne podmioty gospodarcze uczestniczące w łańcuchu wartości¹¹. Wynikać to miało z założenia, że to producent jest w stanie uwzględnić w cenie produktu potencjalny koszt odszkodowania wywołany jego wadami i tym samym pośrednio go przenieść na konsumentów¹².

Główne ograniczenie kręgu producentów odpowiedzialnych za produkty wadliwe nie wynikało *stricte* z definicji producenta, lecz z definicji samego produktu. W art. 2 dyrektywy 85/374/EWG wskazano, że produkt oznacza każdą rzecz ruchomą (ang. *all movables*), nawet będącą częścią składową innej rzeczy ruchomej lub nieruchomości. Zauważyć należy jednak, że pojęcie produktu w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości zostało oderwane od kontekstu zjawiska masowej produkcji¹³, co

⁷ Zob. B. Gnela: *Odpowiedzialność za produkt (uwagi o polskiej regulacji)*, Państwo i Prawo 2009, z. 9, s. 39.

⁸ Wyrok TSUE z dnia 7 lipca 2022 r., C-264/21, *Keskinäinen Vakuutusyhtiö Fennia*, ECLI:EU:C:2022:536, akapit 34. Trybunał w istocie odwołał się do opisanego w literaturze modelu łańcucha wartości, gdzie najsilniejsza pozycja przypada sprzedawcom i dystrybutorom produktu zdolnym do wygenerowania masowej konsumpcji dzięki dominującej pozycji na rynku i rozpoznawalności marki (ang. *buyer-driven chain*); zob. G. Gereffi: *Global value chains in a post-Washington Consensus world*, Review of International Political Economy 2014, nr 1, s. 13.

⁹ D. Fairgrieve *et al.*: *Product Liability Directive (w:) European Product Liability. An Analysis of the State of the Art in the Era of New Technologies*, ed. P. Machnikowski, Cambridge 2017, s. 61.

¹⁰ Wynika to z założenia wywiedzionego przez Trybunał, że prawodawca w dyrektywie 85/374/EWG przyjął model harmonizacji pełnej odpowiedzialności za produkt wadliwy; zob. wyrok ETS z dnia 25 kwietnia 2002 r., C-154/00, *Komisja Wspólnot Europejskich p. Republice Greckiej*, ECLI:EU:C:2002:254, akapit 20; wyrok ETS z dnia 25 kwietnia 2002 r., C-52/00, *Komisja Wspólnot Europejskich p. Republice Francuskiej*, ECLI:EU:C:2002:252, akapit 24.

¹¹ Wyrok ETS C-402/03, *Skov Aeg*, akapit 29.

¹² D. Fairgrieve *et al.*: *Product Liability...*, *op. cit.*, s. 63.

¹³ Związek z masową produkcją *prima facie* wynikał z motywu 3 preambuły do dyrektywy 85/374/EWG; zob. szerzej D. Fairgrieve *et al.*: *Product Liability...*, *op. cit.*, s. 43; D. Wuyts: *The Product Liability Directive — More*

skutkowało objęciem definicją produktu takich rzeczy, jak ludzkie organy użyte do transplantacji¹⁴ lub krew użyta do transfuzji¹⁵. Mimo tendencji do funkcjonalnej wykładni tego pojęcia w orzecznictwie Trybunału analizowana definicja oceniona została krytycznie w nauce prawa, głównie z uwagi na językowe znaczenie słów w niej użytych.

Główną osią krytyki analizowanej definicji był fakt, że nie obejmowała ona swoim zakresem dóbr niematerialnych, przede wszystkim oprogramowania (nie są to rzeczy)¹⁶. Wskazano, że odpowiedzialność za produkt mogła być zastosowana tylko do szkód spowodowanych przez fizyczne obiekty, a elektryczność była jedynym wyjątkiem od tej zasady („produktem jest również elektryczność” — art. 2 zd. 2 dyrektywy 85/374/EWG)¹⁷. W tym kontekście wykształciły się dwie przeciwstawne linie interpretacyjne. Pierwsza z nich założyła dopuszczalność objęcia odpowiedzialnością wad spowodowanych dobrami niematerialnymi w oparciu o wnioskowanie *per analogiam*¹⁸. Druga, wprost przeciwna, oparta była na wnioskowaniu *a contrario*, a jej istotą było uznanie, że rozszerzenie definicji produktu na dobra niematerialne byłoby równoznaczne z uznaniem, że zdanie drugie art. 2 dyrektywy 85/374/EWG to *superfluum*¹⁹.

Mankament ten próbowano zniwelować przez argumentację, że zakresem przedmiotowym dyrektywy 85/374/EWG objęte miałyby być szkody wywołane oprogramowaniem pozyskanym za pomocą fizycznego nośnika. Nieprzekonująca jednak była próba rozróżnienia osób poszkodowanych chronionych przepisami dyrektywy w oparciu o kryterium środka, przez który produkt był dystrybuowany²⁰. Pojawiły się nawet wątpliwości, czy oprogramowanie jako takie ma więcej cech produktu, czy usługi²¹. W zasadzie można było przyjąć, że wykryty mankament nie mógł zostać uzupełniony za pomocą dynamicznej wykładni dyrektywy 85/374/EWG, ponieważ ustawodawca unijny wyraźnie ograniczył regulację do rzeczy jako obiektów z natury materialnych²².

than two Decades of Defective Products in Europe, Journal of European Tort Law 2014, nr 1, s. 7; na temat funkcjonalnej wykładni dyrektywy zob. L. Bosek: *Perspektywy...*, *op. cit.*, s. 9–10.

¹⁴ Wyrok ETS z dnia 10 maja 2001 r., C-203/99, *Veedfald v. Århus Amtskommune*, ECLI:EU:C:2001:258.

¹⁵ Wyrok ETS z dnia 25 kwietnia 2002 r., C-183/00, *González Sánchez v. Medicina Asturiana SA*, ECLI:EU:C:2002:255.

¹⁶ J.M. Kondek: *Odpowiedzialność odszkodowawcza za oprogramowanie i sztuczną inteligencję*, Warszawa 2021, s. 7.

¹⁷ D. Wuyts: *The Product...*, *op. cit.*, s. 4.

¹⁸ G. Wagner: *Liability Rules for the Digital Age — Aiming for the Brussel Effect*, Journal of European Tort Law 2022, nr 3, s. 200.

¹⁹ J.M. Kondek: *Odpowiedzialność...*, *op. cit.*, s. 7.

²⁰ D. Wuyts: *The Product...*, *op. cit.*, s. 6. Warto zauważyć również, że obecnie fizyczne nośniki danych są już coraz rzadziej widziane na rynku; G. Wagner: *Next Generation EU Product Liability — For Digital and Other Products*, Journal of European Tort Law 2024, nr 2, s. 182.

²¹ D. Fairgrieve *et al.*: *Product Liability...*, *op. cit.*, s. 46.

²² P. Kaniewski, K. Kowacz: *Odpowiedzialność cywilna za szkody spowodowane funkcjonowaniem sztucznej inteligencji — uwagi de lege lata i de lege ferenda*, *Palestra* 2024, z. 11, s. 20; przeciwnie M. Jagielska: *Odpowie-*

Z powyżej wskazanych powodów ustawodawca unijny w motywie 6 dyrektywy 2024/2853 wskazał, że odpowiedzialność za produkt powinna mieć wymiar uniwersalny i rozciągać się również na oprogramowanie. Dalej w preambule doprecyzowano, że „do celów stosowania odpowiedzialności niezależnej od winy oprogramowanie jest produktem, niezależnie od sposobu jego dostarczenia lub użytkowania, a zatem **niezależnie od tego, czy oprogramowanie jest przechowywane na urządzeniu, dostępne za pośrednictwem sieci komunikacyjnej czy technologii chmury obliczeniowej, czy też dostarczane w ramach modelu oprogramowania jako usługi** [wyróżnienie K.K.]” (motyw 13 dyrektywy 2024/2853). Zacytowany fragment pokazuje również, że prawodawca dostrzegł zmianę samego modelu biznesowego dystrybucji w erze cyfryzacji. Coraz więcej urządzeń cyfrowych, takich jak oprogramowanie, sprzedaje się nie jako jednorazowo pozyskane produkty, lecz w postaci usług informatycznych (ang. *software as a service*; SaaS). Model SaaS oparty jest na subskrypcji, a nie na samodzielnej instalowanej aplikacji. W tym zakresie prawodawca unijny uwzględnił głosy prezentowane w nauce prawa²³.

Według nowej definicji produkt oznacza „rzecz ruchomą, nawet jeżeli jest ona zintegrowana lub wzajemnie połączona z inną rzeczą ruchomą lub nieruchomą; obejmuje to energię elektryczną, cyfrowe pliki produkcyjne, surowce i **oprogramowanie** [wyróżnienie — K.K.]” (art. 4 pkt 1 dyrektywy 2024/2853). Prawodawca tym samym przesądził, że nowa dyrektywa będzie kamieniem milowym w procesie kształtowania się reżimu odpowiedzialności deliktowej, a nową jakością jest uwzględnienie szkód spowodowanych przez oprogramowanie. Natomiast zgodnie z art. 4 pkt 10 dyrektywy 2024/2853 „producent” oznacza osobę fizyczną lub prawną, która: a) opracowuje, wytwarza lub produkuje produkt; b) zleca zaprojektowanie lub wytworzenie produktu lub która, umieszczając swoją nazwę, znak towarowy lub inne odróżniające cechy na tym produkcie, przedstawia się jako jego producent; lub c) opracowuje, wytwarza lub produkuje produkt na swój własny użytek.

Jak widać, zmianie uległa przede wszystkim definicja produktu, a nie samego producenta. Kluczem do objęcia zdigitalizowanych łańcuchów wartości odpowiedzialnością za produkt wadliwy jest definicja produktu. Powyższą zmianę oceniam bardzo pozytywnie, gdyż uwzględnienie szkód wywołanych dobrami niematerialnymi spowoduje objęcie zakresem dyrektywy nowych rodzajów działalności gospodarczej, istotnych w erze gospodarki cyfrowej. W moim przekonaniu powyższa

działność za sztuczną inteligencję (w:) *Prawo sztucznej inteligencji*, pod red. L. Lai, M. Świerczyńskiego, Warszawa 2020, s. 76–78.

²³ European Law Institute (ELI) zasugerował, że tekst nowej dyrektywy powinien jednoznacznie przesądzić, że oprogramowanie typu SaaS mieści się w zakresie definicji produktu; European Law Institute (ELI): *European Commission's Proposal for a Revised Product Liability Directive. Feedback of the European Law Institute*, Wien 2023, https://www.europeanlawinstitute.eu/fileadmin/user_upload/p_eli/Publications/ELI_Feedback_on_the_EC_Proposal_for_a_Revised_Product_Liability_Directive.pdf (dostęp: 3 listopada 2024 r.), s. 11.

zmiana była konieczna, a próby osiągnięcia tożsamego skutku za pomocą ekstenzywnej wykładni art. 2 dyrektywy 85/374/EWG nie były uzasadnione²⁴. Istnieją jednak głosy krytyczne, wobec tak szeroko zakrojonej definicji produktu obejmującej oprogramowanie każdego typu. Niektórzy postulują, że definicja produktu powinna zostać ograniczona tylko do oprogramowania „sprzedawanego jako produkt” z uwagi na nieproporcjonalne rozszerzenie odpowiedzialności na zasadzie ryzyka na sektor usług²⁵. Chodzi tu o przeprowadzanie oceny, czy dane oprogramowanie jest tworzone do powszechnego użytku (oprogramowanie standaryzowane — produkt, ang. *standardised software*), czy też jest dostosowane do indywidualnych potrzeb jednego klienta (oprogramowanie na zamówienie — usługa, ang. *bespoke software*)²⁶. To ostatnie miałyby się znaleźć poza zakresem dyrektywy. Uważam, że powyższe rozróżnienie nie jest zasadne. Słusznie bowiem zauważono, że w obu przypadkach dochodzi do wprowadzenia produktu do obrotu uruchamiającego potencjalną odpowiedzialność jego producenta. W tym zakresie nie powinien mieć znaczenia charakter relacji kontraktowej między producentem a końcowym odbiorcą produktu²⁷.

III. PRODUCENT WADLIWEJ CZĘŚCI SKŁADOWEJ

Jak już była mowa wcześniej, w reżimie dyrektywy 85/374/EWG przez producenta rozumiano również producenta części składowej produktu. Prawodawca w dyrektywie 2024/2853 zdecydował się wyodrębnić producenta części składowej z szerokiej definicji producenta i tym samym ująć tego aktora w osobnej definicji prawnej.

Niektórzy przedstawiciele nauki prawa próbowali rozszerzyć zakres zastosowania odpowiedzialności za produkt przez uznanie, że oprogramowanie stanowi część składową produktu. Zabieg ten uzasadniany był wykładnią literalną przepisów dyrektywy 85/374/EWG. O ile bowiem prawodawca przesądził, że produktem są tylko przedmioty materialne (o czym mowa wyżej), to jednak nie istniał analogiczny przepis w zakresie pojęcia „części składowej”, które w ogóle nie zostało zdefiniowane. Wykładnia ta jednak nie wydawała się zasadna systemowo i funkcjonalnie²⁸. Słusznie bowiem zauważono, że: „Prawo byłoby niespójne, gdyby wytwórca takiego dobra nie odpowiadał w reżimie odpowiedzialności za produkt,

²⁴ Przeciwnie zob. G. Wagner: *Liability Rules...*, *op. cit.*, s. 203.

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ G. Howells, C. Twigg-Flesner, C. Willett: *Product Liability and Digital Products* (w:) *EU Internet Law — Regulation and Enforcement*, eds. T.E. Synodinou *et al.*, Cham 2017, s. 186.

²⁷ N. Baranowska, P. Machnikowski: *Odpowiedzialność za produkt wobec rozwoju nowych technologii*, *Studia Prawa Prywatnego* 2017, nr 2, s. 40.

²⁸ E. Macierzyńska-Franaszczyk: *Wydruk 3D wytworzony nieprzemysłowo i jego komponent cyfrowy jako produkt niebezpieczny w świetle dyrektywy 85/374/EWG*, *Transformacje Prawa Prywatnego* 2021, nr 4, s. 123.

gdy wprowadza je na rynek jako dobro samoistne, natomiast odpowiadał, gdy jego produkt staje się elementem przedmiotu materialnego wytwarzanego przez inną osobę²⁹.

Równocześnie w nauce prawa zwrócono uwagę, że reforma zasad odpowiedzialności powinna uwzględnić podmioty sprawujące kontrolę nad systemami cyfrowymi i niejako „zmusić” je do zapewnienia bezpieczeństwa systemu. Przy czym od producenta powinno się wymagać nie tyle zapewnienia bezpieczeństwa systemu, co stałego podnoszenia poziomu bezpieczeństwa³⁰.

W dyrektywie 2024/2853 prawodawca zdecydował się zdefiniować pojęcie „części składowej”. I tak zgodnie z art. 4 pkt 4 dyrektywy 2024/2853 „część składowa” oznacza przedmiot materialny lub niematerialny, surowiec lub powiązaną usługę, które są zintegrowane z produktem lub wzajemnie z nim połączone”. Sama „powiązana usługa” również została zdefiniowana prawnie jako usługa cyfrowa, która jest zintegrowana z produktem lub wzajemnie z nim połączona w taki sposób, że jej brak uniemożliwiłby realizację przez produkt co najmniej jednej z jego funkcji. Spełnienie powyższych wymogów oznacza, że dana usługa cyfrowa jest „częścią składową” w rozumieniu dyrektywy 2024/2853³¹.

Zgodnie z dyrektywą 2024/2853 producent wadliwej części składowej staje się odpowiedzialny w przypadku, gdy wytworzona przez niego część została zintegrowana lub wzajemnie połączona z produktem pod kontrolą producenta i spowodowała wadliwość jego produktu, **bez uszczerbku dla odpowiedzialności producenta**. Tym samym dyrektywa 2024/2853 wprowadziła odpowiedzialność za produkt na osoby, które wprowadziły wadliwe oprogramowanie do produktu³². A zatem obecnie przez pojęcia producenta wadliwej części składowej należy również rozumieć programistów tworzących wadliwe oprogramowanie. Podsumowując, za wady usługi połączonej odpowiedzialność mogą ponieść zarówno producent produktu, jak i dostawca oprogramowania jako producent części składowej³³.

Prawodawca uzasadnił powyższą zmianę, wskazując, że: „Coraz częściej usługi cyfrowe są zintegrowane z produktem lub wzajemnie z nim połączone w taki sposób, że brak usługi uniemożliwiałyby realizowanie przez produkt jednej z jego funkcji. Chociaż niniejsza dyrektywa nie powinna mieć zastosowania do usług jako takich, konieczne jest rozszerzenie odpowiedzialności niezależnej od winy na takie zintegrowane lub wzajemnie połączone usługi cyfrowe, ponieważ mają one wpływ na bezpieczeństwo produktu tak samo jak fizyczne czy cyfrowe części składowe. Takie powiązane usługi należy uznać za części składowe produktu, z którym są

²⁹ N. Baranowska, P. Machnikowski: *Odpowiedzialność...*, *op. cit.*, s. 40.

³⁰ G. Wagner: *Liability Rules...*, *op. cit.*, s. 197.

³¹ *Ibidem*, s. 202.

³² Na przykład wadliwy plik projektu komputerowo wspieranego wykorzystywany do stworzenia produktu wydrukowanego w 3D, który powoduje szkodę — przykład podany w motywie 16 preambuły do dyrektywy 2024/2853.

³³ G. Wagner: *Liability Rules...*, *op. cit.*, s. 202.

zintegrowane lub wzajemnie połączone, jeżeli znajdują się pod kontrolą producenta tego produktu” (motyw 17 dyrektywy 2024/2853).

Przede wszystkim należy zaznaczyć, że prawodawca wyraźnie i świadomie objął zakresem zastosowania dyrektywy czynności, którym w zasadzie bliżej do opisu usługi. Wynika to z tego, że w erze cyfrowej linia podziału między produktami a usługami jest zamazana³⁴. Na podstawie dyrektywy 85/374/EWG TSUE zwracał szczególną uwagę na rozróżnienie między znaczeniem produktu i usługi oraz że odpowiedzialność za produkty wadliwe ma zastosowanie tylko w przypadku produktów³⁵. Jednakże produkty *high-tech* opierają się na usługach cyfrowych, a ta zależność została opisana w literaturze jako Internet rzeczy (ang. *Internet of Things*)³⁶. Powyższe zjawisko — typowe dla produktów w erze cyfrowej — wprowadza problem ewolucji produktu wraz z kolejnymi aktualizacjami oprogramowania zawartego w nich. Oznacza to, że podmioty gospodarcze są w stanie wpływać na produkt jeszcze długo po wprowadzeniu go na rynek. Wniosek jest dalej idący — w cyfrowym łańcuchu wartości można wyróżnić nowe podmioty — określone przez niektórych mianem *back-end operators*³⁷, które również mogą być odpowiedzialne za bezpieczeństwo produktów. Głównym pytaniem z prawnego punktu widzenia jest to, czy producent produktu powinien ponosić wspólną odpowiedzialność z operatorem back-endu za wady spowodowane przez niewłaściwe zarządzanie oprogramowaniem.

Warunkiem odpowiedzialności producenta części składowej jest zintegrowanie lub wzajemne połączenie tej części z produktem pod **kontrolą producenta**. W dyrektywie 2024/2853 również zdefiniowano pojęcie „kontrola producenta”. W kontekście cyfryzacji kontrola producenta ma się przejawiać w realizacji, zezwoleniu (ang. *authorises*) lub wyrażeniu zgody (ang. *consent*) na (i) integrację, wzajemne połączenie lub dostawę części składowej, w tym aktualizację lub modernizację oprogramowania lub (ii) modyfikację produktu, w tym znaczącą modyfikację. Kontrola ta ma obejmować również możliwość dostarczania aktualizacji lub modernizacji oprogramowania samodzielnie przez producenta produktu lub za pośrednictwem strony trzeciej (art. 4 pkt 5 dyrektywy 2024/2853). Za przykład takiej kontroli prawodawca podał zgodę producenta inteligentnego urządzenia gospodarstwa domowego na dostarczenie przez stronę trzecią aktualizacji oprogramowania dla urządzenia producenta (motyw 18 dyrektywy 2024/2853).

³⁴ Zob. np. G. Howells, C. Twigg-Flesner, C. Willett: *Product Liability...*, *op. cit.*, s. 186.

³⁵ Zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 10 czerwca 2021 r., C-65/20, *KRONE Verlag*, ECLI:EU:C:2021:471; na ten temat szczegółowo zob. E. Macierzyńska-Franaszczyk: *Wydruk 3D...*, *op. cit.*, s. 123–124.

³⁶ Na ten temat zob. N. Baranowska: *Właściwości technologii cyfrowych istotne dla stosowania prawa deliktowego (w:) Prawo deliktowe wobec nowych technologii*, pod red. P. Machnikowskiego, Warszawa 2023, s. 71–77.

³⁷ B.A. Koch *et al.*: *Response of the European Law Institute to Public Consultation on Civil Liability — Adapting Liability Rules to the Digital Age and Artificial Intelligence*, *Journal of European Tort Law* 2022, nr 1, s. 39.

Wyodrębnienie w dyrektywie 2024/2853 operatorów back-endu wiąże się również z innymi zmianami dotyczącymi ich odpowiedzialności, takimi jak moment oceny wadliwości produktu (zob. art. 7 ust. 2 lit. e dyrektywy 2024/2853) lub rozszerzenie odpowiedzialności na wady spowodowane po wprowadzeniu produktu do obrotu, w szczególności w wyniku aktualizacji lub modernizacji oprogramowania (a także ich braku) (zob. art. 11 ust. 2 dyrektywy 2024/2953). Rozwinięcie tych zagadnień przekraczałoby jednak ramy artykułu, dlatego też ograniczam się do wzmianki³⁸.

Powyzszą zmianę oceniam pozytywnie. Uczestnicy zdigitalizowanego łańcucha wartości wprowadzający wadliwe oprogramowanie do produktu powinni ponosić odpowiedzialność za produkt wadliwy. Nieuwzględnienie tych podmiotów byłoby nieuzasadnione systemowo i aksjologicznie.

IV. IMPORTER/UPOWAŻNIONY PRZEDSTAWICIEL/DOSTAWCA USŁUGI REALIZACJI ZAMÓWIENIA

Kolejnymi podmiotami wymienionymi w dyrektywie 2024/2853 są importer wadliwego produktu, upoważniony przedstawiciel producenta oraz dostawca usług realizacji zamówienia (art. 8 ust. 1 lit. c dyrektywy 2024/2853). Omówienie tych podmiotów zbiorczo uzasadnione jest tym, że prawodawca uwarunkował ich odpowiedzialność od posiadania przez producenta wadliwego produktu lub producenta wadliwej części produktu siedziby poza UE. O ile importer jako aktor łańcucha wartości był już uwzględniony w dyrektywie 85/374/EWG, o tyle zarówno upoważniony przedstawiciel, jak i dostawca usług realizacji zamówienia nie byli wcześniej wspomniani, a obecność tych podmiotów można wywodzić z rozwoju ustawodawstwa dotyczącego bezpieczeństwa produktów.

Definicja importera w dyrektywie 2024/2583 nie została sformułowana bez kontrowersji. W reżimie określonym w dyrektywie 85/374/EWG za importera uznawano osobę, która przywozi produkt do Wspólnoty w celu sprzedaży, najmu, leasingu albo jakiegokolwiek formy dystrybucji w toku swej działalności gospodarczej (art. 3 ust. 2 dyrektywy 85/374/EWG). We wniosku Komisji dotyczącym projektu nowej dyrektywy o odpowiedzialności za produkty wadliwe³⁹ importer oznaczał „każdą osobę fizyczną lub prawną, która **ma miejsce zamieszkania lub siedzibę w Unii** i wprowadza do obrotu w Unii produkt pochodzący z państwa trzeciego — [wyróżnienie K.K.]” (art. 4 pkt 13 projektu Komisji). Zakres terminu „importer” został poważnie ograniczony poprzez pogrubione wyżej słowa, których sens spro-

³⁸ Na ten temat zob. G. Wagner: *Next Generation...*, *op. cit.*, s. 187–189.

³⁹ Wniosek dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie odpowiedzialności za produkty wadliwe z dnia 28 września 2022 r., COM (2022) 495 final.

wadzał się do uzależnienia odpowiedzialności importera od przesłanki miejsca zamieszkania lub siedziby w UE.

Nie oznacza to, że powyżej przedstawiona zmiana była zupełnie irracjonalna. Można domniemywać, że wynikała ona z wyobrażenia prawodawcy o roli importera w kaskadowym modelu odpowiedzialności. Pojawiają się głosy w nauce, że jedyną funkcją objęcia importerów odpowiedzialnością było zapewnienie poszkodowanym realizacji roszczenia od podmiotu znajdującego się w UE⁴⁰. Objęcie importera odpowiedzialnością miałoby służyć zapewnieniu poszkodowanym skutecznego i sprawnie procedowanego egzekwowania roszczeń. W tym ujęciu ograniczenie odpowiedzialności tylko do importerów mających siedzibę w UE mogłoby się wydawać racjonalne, patrząc na zasadę ogólnej jurysdykcji krajowej opartej na miejscu zamieszkania/siedziby pozwanego (art. 4 ust. 1 rozporządzenia Bruksela I bis⁴¹).

Uważam jednak, że powyższe spojrzenie jest niezupełne i nie docenia możliwości kontroli produkcji przez importerów za pomocą instrumentów prywatnoprawnych. Uważam również, że reżim odpowiedzialności za produkt nie tyle pełni funkcję kompensacyjną uzupełniającą publiczne regulacje o bezpieczeństwie produktów, co również autonomicznie pełni funkcję regulacyjną, choć nie bezpośrednio, tak jak to jest charakterystyczne dla metody regulacji prawoadministracyjnej⁴². Nie jest też odkryciem, że importerzy mogą posiadać pozycję ekonomiczną pozwalającą im wybrać, które produkty będą importować (jako tzw. strażnicy dostępu, ang. *gatekeepers*). Charakterystyczna w omawianym reżimie odpowiedzialność na zasadzie ryzyka może mieć efekt odstrasżający dla importerów, zmuszając ich do zapewnienia bezpieczeństwa produktów⁴³. Ta prywatnoprawna kontrola produkcji może się odbywać chociażby poprzez właściwe klauzule kontraktowe zawarte w umowach z producentami (np. klauzule kaskadowe, ang. *contractual cascading*)⁴⁴. Prawodawca unijny sam również jest świadomy istnienia wyżej wymienionych mechanizmów, o czym świadczy chociażby treść niedawno uchwalonej dyrektywy CSDD⁴⁵.

⁴⁰ Zob. G. Wagner: *Next Generation...*, *op. cit.*, s. 201–202.

⁴¹ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1215/2012 z dnia 12 grudnia 2012 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (wersja przekształcona) (Dz. Urz. UE L 351 z 20.12.2012 r., s. 1–32).

⁴² C. Busch: *Rethinking Product Liability Rules for Online Marketplaces: A Comparative Perspective*, Osnabrück 2021, s. 30, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3784466 (dostęp: 6 czerwca 2025 r.).

⁴³ Tak też G. Veldt: *The New Product Liability Proposal — Fit for the Digital Age or in Need of Shaping Up? An analysis of the Draft Product Liability Directive*, *Journal of European Consumer and Market Law* 2023, nr 1, s. 28.

⁴⁴ Na temat zarządzania produkcją za pomocą mechanizmów kontraktowych zob. J. Salminen: *Towards a Genealogy and Typology of Governance Through Contract Beyond Privity*, *European Review of Contract Law* 2020, nr 1, s. 25–43; o kaskadowości klauzul zob. J.B. Zwierzchowski: *Umowy w globalnych łańcuchach wartości w kontekście klauzul społecznej odpowiedzialności*, *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny* 2024, z. 4, s. 163–164.

⁴⁵ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2024/1760 z dnia 13 czerwca 2024 r. w sprawie należytej staranności przedsiębiorstw w zakresie zrównoważonego rozwoju oraz zmieniająca dyrektywę (UE) 2019/1937 i rozporządzenie (UE) 2023/2859 (Dz. Urz. UE z 5.07.2024 r., s. 1–58).

Dlatego należy zgodzić się z poglądem, że skutkiem tak zredagowanego przepisu byłoby zachęcenie podmiotów gospodarczych do zmiany obecnego prawnego miejsca prowadzenia działalności na miejsce poza UE w celu uniknięcia potencjalnej odpowiedzialności za produkt⁴⁶. W uchwalonym tekście usunięto to sformułowanie i ostatecznie importerem w rozumieniu prawodawcy jest osoba fizyczna lub prawna, która wprowadza do obrotu w Unii produkt pochodzący z państwa trzeciego (art. 4 pkt 12 dyrektywy 2024/2583). W tym zakresie pozycja importera w świetle obu omawianych dyrektyw wydaje się tożsama.

Kolejnym aktorem jest „upoważniony przedstawiciel” zdefiniowany jako osoba fizyczna lub prawna, która ma miejsce zamieszkania lub siedzibę w Unii i otrzymała od producenta pisemne upoważnienie do występowania w jego imieniu w zakresie określonych zadań (art. 4 pkt 11 dyrektywy 2024/2853). Podmiot ten nie był wymieniony w dyrektywie 85/374/EWG, a odniesienie do niego wynika z przepisów dotyczących bezpieczeństwa produktów⁴⁷. Artykuł 4 ust. 1 rozporządzenia 2019/1020 w sprawie nadzoru rynku i zgodności produktów⁴⁸ stanowi, że niektóre produkty mogą być wprowadzone do obrotu tylko wtedy, gdy w Unii ustanowiono podmiot gospodarczy odpowiedzialny za wypełnianie obowiązków w zakresie bezpieczeństwa produktów. Uwzględnienie tego aktora w modelu kaskadowym wynikało z ułatwienia realizacji poszkodowanym roszczeń odszkodowawczych na terenie UE oraz wydaje się naturalnym uzupełnieniem regulacji prawnych o bezpieczeństwie produktu. Zmiana ta jednak nie jest też rewolucyjna chociażby ze względu na brak prywatnoprawnego środka zaradczego w przypadku niewyznaczenia upoważnionego przedstawiciela, jak również na brak wymogu ubezpieczenia od ryzyka odpowiedzialności cywilnej⁴⁹. W konsekwencji możliwa jest sytuacja, w której poszkodowany nie będzie mógł pozwać upoważnionego przedstawiciela z uwagi nie tyle na istnienie tej osoby, co nawet na iluzoryczny charakter takiej osoby (np. jako spółka specjalnego przeznaczenia, ang. *special purpose vehicle*)⁵⁰.

Następnym podmiotem jest „dostawca usługi realizacji zamówienia” zdefiniowany jako osoba fizyczna lub prawna, która świadczy, w ramach działalności handlowej, co najmniej dwie z następujących usług: magazynowanie, pakowanie, adresowanie i wysyłanie produktu, nie będąc jego właścicielem z wyłączeniem usług pocztowych. Tak samo jak w przypadku upoważnionego przedstawiciela, wplecenie tego podmiotu w reżim odpowiedzialności za produkt wynika z ustawodawstwa unijnego dotyczącego bezpieczeństwa pro-

⁴⁶ ELI: *European...*, *op. cit.*, s. 14.

⁴⁷ G. Veldt: *The New Product...*, *op. cit.*, s. 27; G. Wagner: *Next Generation...*, *op. cit.*, s. 200.

⁴⁸ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1020 z dnia 20 czerwca 2019 r. w sprawie nadzoru rynku i zgodności produktów oraz zmieniająca dyrektywę 2004/42/WE oraz rozporządzenia (WE) nr 765/2008 i (UE) nr 305/2011 (Dz. Urz. UE L 169 z 25.06.2019 r., s. 1).

⁴⁹ G. Veldt: *The New Product...*, *op. cit.*, s. 27.

⁵⁰ *Ibidem*.

duktów⁵¹. Podmiot ten w modelu odpowiedzialności kaskadowej znajduje się jednak dalej niż importer i upoważniony przedstawiciel, tj. ponosi odpowiedzialność dopiero, gdy tamtych podmiotów nie ma. Ustawodawca unijny uzasadnił tę zmianę „praktyką nadzoru”, z której miała wynikać obserwacja, że „łańcuchy dostaw obejmują czasem podmioty gospodarcze, których nowa forma sprawia, że nie wpisują się łatwo w tradycyjne łańcuchy dostaw zgodnie z obowiązującymi ramami prawnymi”. Zdaniem ustawodawcy dostawcy usług realizacji zamówienia „pełnią wiele tych samych funkcji co importerzy, lecz niekoniecznie odpowiadają tradycyjnej definicji importera stosowanej w prawie Unii” (motyw 37 dyrektywy 2024/2853).

Wskazuje się, że koncepcja dostawcy usług realizacji zamówienia nawiązuje do centrów realizacji zamówień prowadzonych przez operatorów platform internetowych, które umożliwiają producentom lub sprzedawcom spoza UE sprzedaż swoich produktów bezpośrednio europejskim nabywcom, bez angażowania importera⁵². W nauce prawa postulowano również wprowadzenie odpowiedzialności operatorów platform internetowych, którzy „aktywnie” uczestniczą w łańcuchu wartości, tj. takich, którzy nie tyle pełnią funkcję swego rodzaju *marketplace*, co zajmują się organizacją logistyczną transakcji⁵³.

Ostatecznie jednak prawodawca nie powiązał definicji dostawcy usług realizacji zamówienia ze zjawiskiem platform internetowych. W ujęciu dyrektywy 2024/2853 dostawcy usług realizacji zamówienia nie muszą być w żadnym stopniu powiązani z operatorem danej platformy internetowej. Definicja dostawcy usługi realizacji zamówienia obejmuje swoim zakresem zarówno duże podmioty zajmujące się działalnością logistyczną, jak i właściciele małych lokalnych magazynów. Tak zakrojona definicja pozwala poszkodowanemu wystąpić z roszczeniem przeciwko szerokiej grupie podmiotów.

W przeciwieństwie do pojęcia importera, które wymagało rozszerzenia, kategoria dostawcy usług realizacji zamówienia powinna zostać zawężona w kontekście nałożenia na te podmioty odpowiedzialności na zasadzie ryzyka. Przedstawiciele ELI podnieśli postulat nałożenia odpowiedzialności za produkty tylko na tych oferujących usługi realizacji zamówienia, którzy utrzymują stałe relacje gospodarcze z producentem/importerem i pełnią funkcję „długiego ramienia producenta” (ang. *long arm of the manufacturer*)⁵⁴. Rozumowanie to nabiera szczególnego znaczenia w kontekście produktów wytwarzanych poza UE, gdzie wyżej wymienione podmioty umożliwiają producentom z państw trzecich dotarcie do konsumentów na rynku wewnętrznym i to znacznie szybciej, niż miałyby to miejsce bez lokalnego

⁵¹ Artykuł 3 pkt 11 rozporządzenia UE 2019/1020 z dnia 20 czerwca 2019 r. w sprawie nadzoru rynku i zgodności produktów.

⁵² G. Wagner: *Next Generation...*, *op. cit.*, s. 203.

⁵³ C. Twigg-Flesner: *Guiding Principles for Updating the Product Liability Directive for the Digital Age*, Wien 2021, s. 7, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3770796 (dostęp: 1 czerwca 2025 r.); C. Busch: *Rethinking...*, *op. cit.*, s. 39.

⁵⁴ ELI: *European...*, *op. cit.*, s. 14.

dostawcy tego rodzaju usług. Jednak podmioty świadczące takie usługi bez długoterminowych relacji z producentami zostały również objęte definicją „dostawcy usługi realizacji zamówienia”. Tymczasem kontakt dostawcy usługi realizacji zamówienia z produktem może być ograniczony do realizacji pojedynczego zamówienia (ang. *one-time commitment*)⁵⁵, choć w tym przypadku trudniej jest wymagać od dostawców usług logistycznych dogłębnej znajomości produktów przez nich dostarczanych.

V. DYSTRYBUTOR/DOSTAWCA PLATFORMY INTERNETOWEJ

Na końcu modelu kaskadowej odpowiedzialności są dwa podmioty: „dystrybutor” oraz „dostawca platformy internetowej, która umożliwi konsumentom zawieranie umów na odległość z przedsiębiorcami, o ile są spełnione warunki określone w art. 6 ust. 3 rozporządzenia (UE) 2022/2065”. „Dystrybutor” oznacza osobę fizyczną lub prawną w łańcuchu dostaw, która udostępnia produkt na rynku, inną niż producent lub importer tego produktu (art. 4 pkt 14 dyrektywy 2024/2853). „Platforma internetowa” oznacza platformę internetową zdefiniowaną w art. 3 lit. i rozporządzenia (UE) 2022/2065 (art. 4 pkt 16 dyrektywy 2024/2853). Oba podmioty stają się odpowiedzialne na gruncie dyrektywy w przypadku, **gdy nie można zidentyfikować podmiotu gospodarczego spośród wcześniej omówionych podmiotów**, jeżeli: a) osoba poszkodowana zwróci się do danego dystrybutora (dostawcy platformy internetowej) z wnioskiem o wskazanie podmiotu gospodarczego spośród wymienionych wcześniej i mającego siedzibę w Unii, lub jego własnego dystrybutora, który dostarczył mu ten produkt; oraz b) dystrybutor (dostawca platformy internetowej) ten nie wskaże podmiotu gospodarczego lub swojego własnego dystrybutora, o których mowa w lit. a, w terminie jednego miesiąca od otrzymania wniosku, o którym mowa w lit. a. O ile dystrybutor jest tożsamym podmiotem dla „dostawcy” ujętego w art. 3 ust. 3 dyrektywy 85/374/EWG, to uwzględnienie dostawców (operatorów) platform internetowych jest istotnym *novum*.

Prawodawca unijny dostrzegł, że „sprzedaż przez internet rośnie niezmiernie i konsekwentnie, prowadząc do powstawania nowych modeli biznesowych i nowych podmiotów na rynku, takich jak platformy internetowe” (motyw 38 dyrektywy 2024/2853). Odpowiedzialność ta została jednak wyłączona w przypadku, gdy operatorzy platform internetowych „odgrywają jedynie rolę pośrednika w sprzedaży produktów między przedsiębiorcami a konsumentami” (motyw 38 dyrektywy 2024/2853). Ustawodawca unijny zdecydował się wprowadzić operatorów (dostawców) platform internetowych do kręgu podmiotów objętych zakresem zastosowania dyrektywy 2024/2853, choć równocześnie odpowiedzialność tych podmiotów uwa-

⁵⁵ *Ibidem*.

runkował przesłanką prezentacji produktu lub innego sposobu umożliwiającego „przeprowadzenie konkretnej transakcji w sposób, który wzbudziłby u przeciętnego konsumenta przekonanie, że produkt jest dostarczany przez samą platformę internetową albo przez przedsiębiorcę działającego z jej upoważnienia lub pod jej kontrolą [...]” (motyw 38 dyrektywy 2024/2853). Rozróżnienie to zostało zapożyczony z Aktu o usługach cyfrowych⁵⁶. Z zacytowanego motywu można wywnioskować, że prawodawca zdecydował się na dostosowanie odpowiedzialności za produkt w erze cyfryzacji z wielu perspektyw, tj. nie tylko z perspektywy charakteru produktu, lecz także przez uwzględnienie cyfrowych metod dystrybucji⁵⁷.

Na wstępie należy zauważyć, że operator platformy internetowej może również odpowiadać na podstawie dyrektywy 2024/2853 jako producent (gdy sam produkt wyprodukował), importer (jeśli zaimportował produkt z państwa spoza UE), dostawca usługi realizacji zamówienia (jeżeli oprócz umożliwienia przeprowadzenia transakcji również pomaga w jej realizacji przez usługę magazynowania, pakowania, adresowania i wysyłki produktu)⁵⁸. Operatorzy platform internetowych odgrywają obecnie szeroki zakres ról — mogą zastąpić nie tylko dystrybutora, lecz także importera. W umowie zawieranej na odległość normą jest, by operator platformy internetowej mógł równocześnie pełnić funkcję importera, dostawcy usługi realizacji zamówienia oraz dystrybutora⁵⁹. Tym samym operator platformy internetowej stał się nowym strażnikiem dostępu, kimś równie ważnym jak importer⁶⁰. Ta wielofunkcyjność platform internetowych powoduje również skrócenie łańcucha operacji niższego szczebla i w konsekwencji całego łańcucha wartości⁶¹. Platformy internetowe zmieniły rozkład sił w łańcuchu wartości, choć równocześnie na gruncie założeń prawa kontraktowego (np. zasady „prywatności” umowy, ang. *privity of contract*⁶²) operatorzy platform internetowych interpretują swoją rolę jako „pośredników” i tym samym nie chcą odpowiadać prawnie za należyte wykonanie kontraktów będących wynikiem transakcji zawieranych za pomocą udostępnionego przez

⁵⁶ Zob. art. 6 ust. 3 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2022/2065 z dnia 19 października 2022 r. w sprawie jednolitego rynku usług cyfrowych oraz zmiany dyrektywy 2000/31/WE (akt o usługach cyfrowych) (Dz. Urz. UE L 277 z 27.10.2022 r., s. 1–102).

⁵⁷ G. Wagner: *Liability Rules...*, *op. cit.*, s. 213.

⁵⁸ Tak też G. Wagner: *Next Generation...*, *op. cit.*, s. 205.

⁵⁹ Co ciekawe, w dyrektywie 2006/112/WE Rady z dnia 28 listopada 2006 r. w sprawie wspólnego systemu podatku od wartości dodanej (Dz. Urz. UE L 347 z 11.12.2006 r., s. 1–118) wprowadzono art. 14a przewidujący uznanie dla celów VAT, że operator platformy internetowej, za pomocą której dokonano sprzedaży na odległość, sam dokonał dostawy towarów; zob. na ten temat B. Kołodziej: *Revolucja VAT w e-handlu. Unijny pakiet e-commerce i rola platform elektronicznych*, Przegląd Podatkowy 2020, nr 9, s. 23.

⁶⁰ V. Ulfbeck, P. Verbruggen: *Online marketplaces and Product Liability: Back to Where We Started?*, *European Review of Private Law* 2022, nr 6, s. 985; J. Salminen *et al.*: *Digital Platforms as Second-Order Lead Firms: Beyond the Industrial/Digital Divide in Regulating Value Chains*, *European Review of Private Law* 2022, nr 6, s. 1081.

⁶¹ V. Ulfbeck, P. Verbruggen: *Online marketplace...*, *op. cit.*, s. 988–989.

⁶² Na temat zasady „prywatności” umowy zob. M. Jagielska: *Odpowiedzialność za produkt (w:) System prawa prywatnego*, t. 6, *Prawo zobowiązań — część ogólna*, pod red. A. Olejniczaka, Warszawa 2018, s. 978–984.

nie interfejsu⁶³. Miałby za tym przemawiać brak istniejącej w prawie prywatnym podstawy do kontroli relacji kupujący — sprzedający przez operatorów platform internetowych.

Twierdzenie o braku zaangażowania operatorów platform internetowych w dwustronną relację między kupującym a sprzedającym jest jednak złudzeniem⁶⁴. W istocie rzeczy takie kontrakty zawierane na odległość powinny być postrzegane jako trójstronna relacja sprzedawca — operator platformy internetowej — kupujący⁶⁵. Z tej perspektywy można dostrzec, że platformy internetowe są potężnymi podmiotami gospodarczymi tworzącymi nowe formy dystrybucji i reorganizującymi zastane modele gospodarcze. Pozycja ta sprawia, że inne podmioty chcące wykorzystać szansę, jaką dają im platformy internetowe, muszą podporządkować się zasadom narzuconym przez ich operatorów, aby móc przy ich pomocy dystrybuować dany produkt. Kupujący i sprzedający zgadzają się na dokonywanie transakcji nie tylko między sobą, lecz także na ogólnych warunkach określonych przez operatora platformy⁶⁶. W tym sensie platformy internetowe wprowadzają wyższy poziom kontroli łańcuchów wartości, a niektórzy nawet stawiają tezę, że samo zarządzanie łańcuchem wartości zostało przerzucone przez podmioty wiodące (ang. *lead firm*), tj. producentów lub quasi-producentów produktu na operatorów platform internetowych⁶⁷.

W rzeczywistości platformy internetowe stały się cyfrowymi supermarketami oferującymi produkty od różnych producentów, a nie tylko pośrednikami, łączącymi kupujących i sprzedawców⁶⁸. W erze cyfrowej nie ma uzasadnienia dla obciążania odpowiedzialnością właścicieli supermarketów zlokalizowanych w budynkach jako dystrybutorów i pozostawiania operatorów platform internetowych wolnymi od odpowiedzialności. Jedyną różnicą w modelu biznesowym obu jest fakt, że przy dystrybucji produktu za pomocą platformy internetowej nie dochodzi do prawnego przejścia własności produktu na rzecz operatora platformy, tak jak mamy do czynienia w tradycyjnej dystrybucji, gdzie dystrybutor przenosi na końcowego odbiorcę prawo własności w ramach umowy sprzedaży. Nie jest to jednak w mojej opinii argument za zróżnicowaniem pozycji operatorów platform internetowych i tradycyjnych dystrybutorów. Właściwie można powiedzieć, że rola platform internetowych jest donioślejsza niż klasycznych supermarketów. Platformy internetowe na niespo-

⁶³ F. Maultzsch: *Contractual Liability of Online Platforms Operators: European Proposals and established Principles*, European Review of Contract Law 2018, nr 3, s. 211.

⁶⁴ C. Busch et al.: *The Rise of the Platform Economy: A New Challenge for EU Consumer Law?*, Journal of European Consumer and Market Law 2016, nr 1, s. 5.

⁶⁵ J. Salminen et al.: *Digital Platforms...*, op. cit., s. 1068; F. Zoll: *Problem platform internetowych — wyzwania nowego prawa umów* (w:) *Sine ira et studio. Księga jubileuszowa dedykowana Sędziemu Jackowi Gudowskiemu*, pod red. T. Erecińskiego, P. Grzegorzcyka, K. Weitzka, Warszawa 2016, s. 1190; D. Dobosz: *Funkcja regulacyjna prawa cywilnego w obszarze platform internetowych*, Warszawa 2025, s. 34–38.

⁶⁶ J. Salminen: *Towards...*, op. cit., s. 31; D. Dobosz: *Funkcja...*, op. cit., s. 38–49.

⁶⁷ J. Salminen et al.: *Digital Platforms...*, op. cit., s. 1063; J. Salminen: *Towards...*, op. cit., s. 31.

⁶⁸ J. Salminen et al.: *Digital Platforms...*, op. cit., s. 1064.

tykaną dotąd skalę są w stanie zapewnić producentom i sprzedawcom dotarcie do globalnego rynku i szerokiego grona konsumentów na całym świecie.

Koncepcja trójstronnej struktury zobowiązania bliska jest opisanej w literaturze zagranicznej doktrynie „sieci kontraktowych” (ang. *doctrine of contractual networks*), która polega na interpretacji umów z uwzględnieniem istniejących między nimi zależności o charakterze nie tyle *stricte* prawnym, co ekonomicznym⁶⁹. Zakłada to odejście od spojrzenia na kontrakty jako odseparowane od siebie stosunki prawne tworzące wierzytelności i długi tylko dla ich stron (zgodnie z zasadą „prywatności umowy”) na rzecz siatki stosunków wzajemnie na siebie oddziałujących i tworzących sieci organizacyjne⁷⁰. Koncepcja ta zyskuje na coraz większym znaczeniu w epoce globalnych łańcuchów wartości, gdyż otwiera drogę do nałożenia odpowiedzialności cywilnoprawnej na podmioty wiodące łańcuchów wartości za zdarzenia występujące na poszczególnych etapach produkcji. Istotą tego podejścia jest podniesiony przez niektórych przedstawicieli nauki prawa postulat zmiany paradygmatu odpowiedzialności kontraktowej w ten sposób, by operatorzy platform internetowych stali się odpowiedzialni prawnie za prawidłowe wykonanie kontraktów zawartych za ich pośrednictwem⁷¹. Ciężar odpowiedzialności miałby nie tyle być nałożony na podmiot działający bezprawnie na gruncie danej relacji kontraktowej, co na aktora, który utworzył mechanizmy umożliwiające zawarcie kontraktu⁷². Powyższy postulat można również analogicznie implementować do reżimu odpowiedzialności za produkt.

Wydaje się, że prawodawca unijny nie odważył się na bardziej stanowcze wdrożenie operatorów platform internetowych do reżimu odpowiedzialności za produkt. Nie dość, że operator platformy internetowej został wpisany na koniec modelu odpowiedzialności kaskadowej, to samo pociągnięcie go do odpowiedzialności zostało uwarunkowane wykazaniem, że sposób przeprowadzenia konkretnej transakcji wzbudził u konsumenta przekonanie, że produkt został dostarczony przez samego operatora platformy lub że kontrahent działał pod jego kontrolą. Tak asekuracyjne podejście może wynikać z argumentu, że nałożenie szerszej odpowiedzialności operatorów platform internetowych mogłoby załamać ich model biznesowy oparty na pośrednictwie⁷³. Jednakże powyższe założenie w moim przekonaniu nie ujmuje istoty problemu mechanizmu platform internetowych jako kanałów

⁶⁹ F. Maultzsch: *Contractual...*, *op. cit.*, s. 228. W polskiej doktrynie prawa cywilnego wyróżniono zjawisko tzw. związku umów, polegające na powiązaniu poszczególnych umów wspólnotą celu (przedsięwzięcia gospodarczego), przy czym powiązania te wywołują wiele specyficznych skutków, m.in. w zakresie wykładni oświadczeń woli; zob. więcej A. Olejniczak: *Transakcje kompensacyjne w handlu międzynarodowym. Studium cywilnoprawne*, Poznań 1994, s. 130–136.

⁷⁰ F. Maultzsch: *Contractual...*, *op. cit.*, s. 228.

⁷¹ *Ibidem*, s. 229.

⁷² M. Szpunar: *Nowe technologie w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości — czego się nauczyliśmy i czego jeszcze musimy się nauczyć*, Europejski Przegląd Sądowy 2025, nr 4, s. 7–8.

⁷³ D. Dobosz: *Funkcja...*, *op. cit.*, s. 125–137; G. Wagner: *Next Generation...*, *op. cit.*, s. 206.

tworzących transakcje między podmiotami, które w obliczu ich braku prawdopodobnie nigdy by nie nawiązały relacji kontraktowej. Platformy internetowe w praktyce nie tyle pośredniczą w transakcji, co generują ich wartość i stają się kluczowym ogniwem w organizacji produkcji⁷⁴. Tymczasem kształt dyrektywy 2024/2853 będzie utrzymywał iluzję o czysto pośredniczym charakterze operatorów platform internetowych, a ci sami będą mieli interes w jej propagowaniu w celu uniknięcia odpowiedzialności za produkt wadliwy.

Uważam, że w tym zakresie zmiany mogłyby być odważniejsze. W mojej ocenie odpowiedzialność operatorów platform internetowych powinna była zostać ulokowana na tym samym poziomie, co importera i upoważnionego przedstawiciela, co by zapewniło efektywniejszą alokację ryzyka. Nie należy również zapominać, że operator platformy, po naprawieniu szkody osobie poszkodowanej produktem wadliwym, będzie mógł wystąpić z roszczeniem regresowym wobec innych podmiotów odpowiedzialnych, w tym producenta (art. 14 dyrektywy 2024/2853)⁷⁵. Silna pozycja operatorów platform internetowych w łańcuchu wartości nie tylko pozwoli im łatwiej niż w przypadku końcowego odbiorcy produktu wyegzekwować swoje roszczenia, ale też zachęci ich do dokładnej uprzedniej weryfikacji podmiotów handlujących za pomocą platformy oraz produktów przez nich oferowanych (choćby przez wymaganie przedstawienia dokumentacji dotyczącej certyfikacji i testów bezpieczeństwa)⁷⁶.

Biorąc to pod uwagę, za zjawisko pozytywne należy uznać uwzględnienie w nowej odsłonie dyrektywy w gronie podmiotów odpowiedzialnych operatorów platform internetowych, bo pomoże to wypełnić istniejącą obecnie lukę w systemie odpowiedzialności za produkty wadliwe. Może to sprawić, że operatorzy platform internetowych zaczną uwzględniać potencjalną odpowiedzialność cywilnoprawną i zaczną zarządzać ryzykiem, wprowadzając odpowiednie postanowienia do swoich regulaminów. Z drugiej strony luka ta nie została wypełniona całkowicie z uwagi na uwzględnienie operatorów platform internetowych jako podmiotów ponoszących odpowiedzialność na ostatnim miejscu w kaskadowej strukturze odpowiedzialności.

⁷⁴ J. Salminen *et al.*: *Digital Platforms...*, *op. cit.*, s. 1065.

⁷⁵ Zob. ELI: *European...*, *op. cit.*, s. 17.

⁷⁶ Zob. na ten temat V. Ulfbeck, P. Verbruggen: *Online marketplace...*, *op. cit.*, s. 985. Wspomniana weryfikacja kontrahentów i bezpieczeństwa produktów przez nich oferowanych charakterystyczna jest dla łańcuchów wartości zarządzanych w tzw. modelu modularnym (ang. *modular governance*), gdzie podmiot wiodący (w tym przypadku operator platformy internetowej) oczekuje przestrzegania przyjętych standardów i norm w zakresie bezpieczeństwa oraz egzekwuje ich przestrzeganie przez np. mechanizm klauzul kaskadowych lub prywatnoprawne mechanizmy audytu i kontroli; zob. G. Gereffi, J. Humprey, T. Sturgeon: *The Governance...*, *op. cit.*, s. 84; J. Salminen: *Towards...*, *op. cit.*, s. 39; J. Salminen *et al.*: *Digital Platforms...*, *op. cit.*, s. 1071; S. Ponte, T. Sturgeon: *Explaining governance in global value chains: A modular theory-building effort*, *Review of International Political Economy* 2014, nr 1, s. 206.

VI. PODSUMOWANIE

Przyjęcie nowego modelu reżimu odpowiedzialności za produkt w erze cyfrowej należy ocenić pozytywnie — nareszcie podjęto krok w kierunku zapewnienia, by prawodawstwo dotrzymało kroku cyfryzacji.

Nowa dyrektywa 2024/2853 obejmuje swoim zakresem więcej podmiotów niż poprzednia dyrektywa 85/374/EWG. W szczególności jest to widoczne w przypadku produktów cyfrowych. Nowy reżim odpowiedzialności za produkt pozwoli na pociągnięcie do tej odpowiedzialności również twórców oprogramowania jako części składowej produktu. Prawodawca w dyrektywie 2024/2853 wyróżnił nowy podmiot w łańcuchu wartości odpowiedzialny za oprogramowanie zainstalowane w produkcie (określany w literaturze mianem *back-end operator*). Co ciekawe, działania tego podmiotu często bardziej pasują do usług niż klasycznych produktów. Zakres nowej dyrektywy obejmuje różne rodzaje działalności gospodarczej, a rdzeniem tych zmian jest nowa definicja produktu uwzględniająca dobra niematerialne.

Nowa dyrektywa wymienia więcej podmiotów, niż wskazano w jej poprzedniczce. Przykładowo, dostawcy zostali podzieleni na dwie kategorie: dostawców usługi realizacji zamówienia oraz dystrybutorów. Co najważniejsze, dyrektywa 2024/2853 nakłada również na operatorów platform internetowych odpowiedzialność za produkt wadliwy. To prawdziwy kamień milowy w erze cyfryzacji, gdzie coraz więcej produktów kupuje się online.

Jednak nowa dyrektywa nie jest wolna od wątpliwych rozwiązań. Biorąc pod uwagę wpływ platform internetowych na nową formę organizacji gospodarczej, należy ponownie rozważyć sprawiedliwą alokację ryzyka. Model odpowiedzialności kaskadowej w obecnym kształcie wzbudza wątpliwości. Chodzi przede wszystkim o postawienie w nim dostawców usługi realizacji zamówienia przed dostawcami platform internetowych. Pozycjonowanie dostawców platform internetowych jako ostatniego podmiotu odpowiedzialnego w łańcuchu wartości wskazuje, że ich rola jest niedoceniona przez prawodawcę. Wydaje się, że wśród ustawodawców nadal panuje przekonanie, że platformy internetowe pełnią funkcję *stricte* pośredników. Tymczasem operatorzy platform internetowych powinni być traktowani na równi z importerami produktów ze względu na różnorodność funkcji przez nich pełnionych. Warto równocześnie zauważyć, że czasami kontakt dostawcy usług realizacji zamówienia z danym produktem może ograniczać się do realizacji jednostkowego zamówienia przez pełnienie funkcji podmiotu czysto logistycznego w łańcuchu wartości. Prawodawca powinien rozważyć zawężenie obecnej definicji dostawcy usługi realizacji zamówienia i zmianę jego pozycji w modelu kaskadowej odpowiedzialności.

I wreszcie, uchwalenie nowej dyrektywy przypomina proces powstawania samej koncepcji odpowiedzialności za produkt ponad 100 lat temu. Wtedy też sędziowie zaczęli rozróżniać rodzaje produktów, które stwarzały szczególne zagrożenie

nia, jak miało to miejsce na przykład w słynnej i ważnej dla koncepcji odpowiedzialności za produkt sprawie *Thomas v. Winchester*⁷⁷. Późniejsze orzecznictwo sukcesywnie rozszerzało tę kategorię. Obecnie prawnicy czują potrzebę rozszerzenia odpowiedzialności za produkt wadliwy na produkty i usługi związane z oprogramowaniem. Tak jak odpowiedzialność operatorów platform internetowych jest dziś trudna do wyobrażenia dla wielu osób, tak kiedyś nie do pomyślenia było pozwanie producenta za wadę produktu bez stosunku umownego. Historia i rozwój koncepcji odpowiedzialności za produkt pokazuje, że prawo jest procesem dynamicznym i nieustannie dostosowuje się do wyzwań teraźniejszości.

BIBLIOGRAFIA

- Baranowska N.: *Właściwości technologii cyfrowych istotne dla stosowania prawa deliktowego* (w:) *Prawo deliktowe wobec nowych technologii*, pod red. P. Machnikowskiego, Warszawa 2023, s. 71–77.
- Baranowska N., Machnikowski P.: *Odpowiedzialność za produkt wobec rozwoju nowych technologii*, *Studia Prawa Prywatnego* 2017, nr 2, s. 35–50.
- Bosek L.: *Perspektywy rozwoju odpowiedzialności cywilnej za inteligentne roboty*, *Forum Prawnicze* 2019, nr 2, s. 3–17.
- Busch C. et al.: *The Rise of the Platform Economy: A New Challenge for EU Consumer Law?*, *Journal of European Consumer and Market Law* 2016, nr 1, s. 3–10.
- Busch C.: *Rethinking Product Liability Rules for Online Marketplaces: A Comparative Perspective*, Osnabrück 2021, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3784466.
- Dobosz D.: *Funkcja regulacyjna prawa cywilnego w obszarze platform internetowych*, Warszawa 2025.
- European Law Institute: *European Commission's Proposal for a Revised Product Liability Directive. Feedback of the European Law Institute*, Wien 2023, <https://www.europeanlawinstitute.eu/projects-publications/publications/>.
- Fairgrieve D. et al.: *Product Liability Directive* (w:) *European Product Liability. An Analysis of the State of the Art in the Era of New Technologies*, ed. P. Machnikowski, Cambridge 2017, s. 17–108.
- Gereffi G.: *Global value chains in a post-Washington Consensus world*, *Review of International Political Economy* 2014, nr 1, s. 9–37.
- Gereffi G., Humphrey J., Sturgeon T.: *The Governance of Global Value Chains*, *Review of International Political Economy* 2005, nr 1, s. 78–104.
- Gnela B.: *Odpowiedzialność za produkt (uwagi o polskiej regulacji)*, *Państwo i Prawo* 2009, z. 9, s. 33–47.

⁷⁷ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Nowym Jorku z dnia 1 lipca 1852 r., *Thomas v. Winchester*, [1852] 6 N.Y. 397.

- Howells G., Twigg-Flesner C., Willett C.: *Product Liability and Digital Products* (w:) *EU Internet Law — Regulation and Enforcement*, eds. T.E. Synodinou et al., Cham 2017.
- Jagielska M.: *Odpowiedzialność za sztuczną inteligencję* (w:) *Prawo sztucznej inteligencji*, pod red. L. Lai, M. Świerczyńskiego, Warszawa 2020, s. 69–80.
- Jagielska M.: *Odpowiedzialność za produkt* (w:) *System prawa prywatnego*, t. 6, *Prawo zobowiązań — część ogólna*, pod red. A. Olejniczaka, Warszawa 2018, s. 978–984.
- Kaniewski P., Kowacz K.: *Odpowiedzialność cywilna za szkody spowodowane funkcjonowaniem sztucznej inteligencji — uwagi de lege lata i de lege ferenda*, *Palestra* 2024, z. 11, s. 6–28.
- Koch B.A. et al.: *Response of the European Law Institute to Public Consultation on Civil Liability — Adapting Liability Rules to the Digital Age and Artificial Intelligence*, *Journal of European Tort Law* 2022, nr 1, s. 25–63.
- Kołodziej B.: *Revolucja VAT w e-handlu. Unijny pakiet e-commerce i rola platform elektronicznych*, *Przegląd Podatkowy* 2020, nr 9, s. 20–26.
- Kondek J.M.: *Odpowiedzialność odszkodowawcza za oprogramowanie i sztuczną inteligencję*, Warszawa 2021.
- Macierzyńska-Franaszczyk E.: *Wydruk 3D wytworzony nieprzemysłowo i jego komponent cyfrowy jako produkt niebezpieczny w świetle dyrektywy 85/374/EWG*, *Transformacje Prawa Prywatnego* 2021, nr 4, s. 111–132.
- Maultzsch F.: *Contractual Liability of Online Platforms Operators: European Proposals and established Principles*, *European Review of Contract Law* 2018, nr 3, s. 209–240.
- Olejniczak A.: *Transakcje kompensacyjne w handlu międzynarodowym. Studium cywilnoprawne*, Poznań 1994.
- Ponte S., Sturgeon T.: *Explaining governance in global value chains: A modular theory-building effort*, *Review of International Political Economy* 2014, nr 1, s. 195–223.
- Salminen J.: *Towards a Genealogy and Typology of Governance Through Contract Beyond Privity*, *European Review of Contract Law* 2020, nr 1, s. 25–43.
- Salminen J. et al.: *Digital Platforms as Second-Order Lead Firms: Beyond the Industrial/Digital Divide in Regulating Value Chains*, *European Review of Private Law* 2022, nr 6, s. 1059–1088.
- Szpunar M.: *Nowe technologie w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości — czego się nauczyliśmy i czego jeszcze musimy się nauczyć*, *Europejski Przegląd Sądowy* 2025, nr 4, s. 4–9.
- Twigg-Flesner C.: *Guiding Principles for Updating the Product Liability Directive for the Digital Age*, Wien 2021, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3770796.

- Ulfbeck V., Verbruggen P.: *Online marketplaces and Product Liability: Back to Where We Started?*, *European Review of Private Law* 2022, nr 6, s. 975–998.
- Veldt G.: *The New Product Liability Proposal — Fit for the Digital Age or in Need of Shaping Up? An analysis of the Draft Product Liability Directive*, *Journal of European Consumer and Market Law* 2023, nr 1, s. 24–31.
- Wagner G.: *Liability Rules for the Digital Age — Aiming for the Brussel Effect*, *Journal of European Tort Law* 2022, nr 3, s. 191–243.
- Wagner G.: *Next Generation EU Product Liability — For Digital and Other Products*, *Journal of European Tort Law* 2024, nr 2, s. 172–224.
- Wuyts D.: *The Product Liability Directive — More than two Decades of Defective Products in Europe*, *Journal of European Tort Law* 2014, nr 1, s. 1–34.
- Zoll F.: *Problem platform internetowych — wyzwania nowego prawa umów* (w:) *Sine ira et studio. Księga jubileuszowa dedykowana Sędziemu Jackowi Gudowskiemu*, pod red. T. Erecińskiego, P. Grzegorzcyka, K. Weitzza, Warszawa 2016, s. 1190–1198.
- Zwierzchowski J.B.: *Umowy w globalnych łańcuchach wartości w kontekście klauzul społecznej odpowiedzialności*, *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny* 2024, z. 4, s. 151–170.

Słowa kluczowe: łańcuch wartości, odpowiedzialność za produkt, cyfryzacja, platformy internetowe.

KAROL KOPCZYŃSKI

CONSTRUCTION OF THE VALUE CHAIN
IN THE DIRECTIVE ON LIABILITY FOR DEFECTIVE PRODUCTS —
A COMPARISON OF DIRECTIVE 85/374/EEC AND DIRECTIVE
2024/2853

S u m m a r y

The 20th century has been characterised by the progressive fragmentation of previously centralised production centres into value chains. This new form of production has necessitated, and continues to necessitate, updates to legislation and existing legal constructs, which have not kept pace with changing economic circumstances. One response to this phenomenon has been the EU directive on liability for defective products, which has introduced a new regime of tort liability. The defective product liability regime allows injured

persons to claim compensation for damage caused by a defective product not only from the direct seller with whom they have contracted but also from other participants in the value chain. Due to changes in the organisation of production and the increasing importance of distribution through digital tools, the European Commission decided to propose a new draft directive to replace the previous 1985 directive. Following the legislative process, the European Parliament and the Council adopted a common text of the new directive, which was published in the Official Journal of the EU on 18 November 2024, thereby repealing the previous directive. The aim of this article is to analyse the construction of the value chain as presented in both the previous and the newly adopted directives, using progressive digitalisation as a criterion for analysis. Special attention is devoted to those actors in the value chain who appear in the new directive but were not included in the scope of the previous directive.

Key words: value chain, product liability, digitalization, online platforms.